

Szent Mihály hava

Újra itt ültök az iskolapadban egy új tanítási év első napjaiban. Ez csalhatatlan jele annak, hogy beköszöntött az ősz. Fáradtabban süt már a nap, nem perzsel, inkább jólesően melegít. Hegyvidékeken reggelente ködfoszlányokkal is találkozhatunk, amelyek selyemfátyolként borítják be a völgyeket, réteket, földeket. A délelőtt folyamán, amikor a nap átküzdi magát a felhőkön, eloszlanak a ködmezők. A nedves fű és a falevelek csillognak a napfényben. A szeptemberi meleg napokat vénasszonyok nyarának is nevezzük.

Az ősz beköszöntének másik biztos jele, hogy a nappalok egyre rövidülnek. Szeptember 21-én van az őszi napéjegyenlőség, amikor egyenlő hosszú a nappal és az éjszaka. E naptól fogva a nappalok már rövidebbek, mint az éjszakák, és minden nappal tovább rövidülnek, amíg el nem érkezik december 21., a téli napforduló napja, amikor legrövidebb a nappal és leghosszabb az éjszaka.

Használjátok fel a szeptemberi kora ősz napsütéses pillanatait a folyton változó természet megfigyelésére! Ilyenkor érkezik el számos gyümölcs (pl. szőlő, szilva, alma) és zöldség (pl. káposzta, krumpli, hagyma) betakarításának ideje. Láttál a nyáron termést betakarító embereket? Jártál az elmúlt években szüreten?

Kiránduláson gyűjtsetek erdön-mezőn termő magvakat, terméseket (makkot, gesztenyét, kökényt, galagonyát, csipkebogyót)! Készítsetek belőle terméskoszorút, díszítsetek vele otthonotokat, isko-

látokat! A megmaradó terméseket szárítsátok meg és tegyétek el! Ha gondosan megőrzitek ezeket, felhasználhatjátok majd az őszi erdő e kedves ajándékait adventi koszorú, karácsonyi díszek készítéséhez.

A száraz, enyhén szeles időjárás a legmegfelelőbb a sárkányeregetéshez. Iskolaudvaron, hétvégi közös kiránduláson eregessetek sárkányt! Készíthetitek magatok is, de boltban is megvásárolható e mostanában elhanyagolt játékszer, amely kicsiknek és nagyoknak egyaránt örömet jelent.

Ha gyűjtöttetek vadgesztenyét, készíthettek belőle pohárfogót is! Megtalárod az olvasókönyved végén, hogyan készítheted el.

Az előző években már olvashattatok a magyarórán szeptemberi népszokásokról, ezekben esett már szó Szent Mihály napjáról is. Országszerte sokhelyütt találunk Szent Mihály szobrot, Szent Mihály templomot, teret, utcát. Ki volt hát Szent Mihály?

A keresztény hagyomány szerint Mihály a túlvilágra költöző lelkek kísérője és bírója: ő ítéli meg az emberek cselekedeteit az utolsó ítéletkor. Ezért hívják a halotti koporsót tartó, fából készült szerkezetet Szent Mihály lovának. A halott emberre ezért szokták azt mondani, hogy elment Szent Mihály lován.

A zsidó vallás újévet köszöntő ünnepe a *ros hasana*. Legszembetűnőbb sajátossága az, hogy nem december 31-én tartják, hanem szeptember végén, október elején, hiszen a zsidó naptár eltér a keresztény Gergely-naptártól. Az ünnep lényege a megújulás, a megbocsátás, a jobbítási szándék kifejezése. Az ünnep kezdetét a sófár hangja jelzi. A sófár egy ősi zsidó hangszer, kosszarvból készül, és kürt módjára szólaltatják meg. Az emberek a tisztaság jeleként fehérbe öltöznek. Az elmúlt esztendő bűneitől jelképes formában úgy szabadulnak meg, hogy vízpartra mennek és morzsákat szórnak a vízbe, hogy a víz elmossa azokat. Talán a legismertebb zsidó újévi szokás az újévi üdvözlés küldése jókívánságokkal. Az újévi vacsorán édes és kerek ételeket fogyasztanak, ami azt a kívánságot jelképezi, hogy az új esztendő is legyen minél édesebb, bőségebb, kerekébb, azaz gazdagabb, boldogabb, mint az előző volt. Például kerek kalácsot, almát fogyasztanak mézbe mártva. Néhol szép szokás az is, hogy az újévi vacsora előtt a gyermekek az előző évben

elkövetett csínyeket, helytelen cselekedeteiket egy levélben leírják, és megígérik, hogy az új esztendőben ezeket nem követik el. A levelet az apa tányérja mellé teszik. Ő ezeket elolvassa, és természetesen megbocsát a gyerekeknek.

Szeptemberben a mesék fő témája a család. Sokat beszélgethettek majd a mesék kapcsán a családról, a családtagok kapcsolatairól. Olvashattok egy tanulságos mesét Ezópusztól, aki nagyon régen, az ókorban élt. Olyan meséket írt, amelyekben állatok ugyan a szereplők, de mi emberek magunkra ismerhetünk cselekedeteikben. E hónapban kezdünk ismerkedni a háromszáz évvel ezelőtt élt II. Rákóczi Ferencsel és korával. Tanulhattok szép őszi verseket is.

Negyedik osztályban három újdonság is vár benneteket az olvasókönyvben. Minden hónapra javasolunk egy könyvet, amelyből egy részletet megtaláltok az olvasókönyvben, de az igazán jó lenne, ha kedvet kapnátok az egész könyv elolvasásához. Ebben a hónapban A két Lotti történetével ismerkedhettek meg. A másik újdonság, hogy az olvasókönyvek végén hónapról hónapra megtaláljátok egy-egy játék vagy szép tárgy elkészítésének leírását, amelyet ne mulasztatok el hónapról hónapra elolvasni és elkészíteni! A harmadik újdonság pedig az, hogy minden hónapban lesz egy fő téma, amelyhez több szöveg is kapcsolódik majd, ez például szeptemberben a család. Azt szeretnénk, ha ehhez a fő témához kapcsolódva otthoni gyűjtőmunkával, délutáni közös munkával készítenétek (közösén vagy külön-külön) egy-egy összeállítást „A hónap témája” címmel. Hogy mi legyen a konkrét tartalom, rátok bizzuk. Csak ötleteket adunk. Szeptemberben kereshettek korábbi olvasmányaitok között családdal kapcsolatos történeteket, verseket, utánajárhattok saját családotok történetének, gyűjthettek szép családi szokásokat. Az elkészült munkákat tegyétek ki a tanterem falára, hogy mindenki láthassa őket, tanulhasson belőlük!

Minden hónapban írjátok fel a füzetetekbe, mi minden várhat rátok ebben a hónapban! Írjátok le a várható ünnepeket, osztályprogramokat és iskolai programokat is!

Versek szeptemberre

Varjúnóta

Zelk Zoltán

*Elmúlt a nyár,
Kár érte, kár:
Sárgul a táj,
Kár érte, kár.*

*Repülni kél
nagyszárnyú szél,
messzire száll
e csúf madár.*

*A hegy mögül
felhő röpül –
meg-megered,
már csepereg.*

*Őszi eső,
fát verdeső, –
fázik a táj,
kár érte, kár.*

A cinege cipője

Móra Ferenc

*Vége van a nyárnak,
hűvös szelek járnak
nagy bánata van a
cinegemadárnak.*

*Szeretne elmenni,
ő is útra kelni.
De cipőt az árva
sehol se tud venni.*

*Kapkod fűhöz-fához,
szalad a vargához,
fűzfahegyen lakó
Varjú Varga Pálhoz.*

*Azt mondja a varga,
nem ér ő most arra,
mert ő most a csizmát
nagyuraknak varrja.*

*Darunak, gólyának,
a bölömbikának,
kár, kár, kár, nem ilyen
akárki fiának!*

*Daru is, gólya is,
a bölömbika is,
útra kelt azóta
a búbos banka is.*

*Csak a cinegének
szomorú az ének:
nincsen cipőcskéje
máig se szegénynek.*

*Keresi-kutatja,
repül gallyrul gallyra:
„Kis cipőt, kis cipőt!”
– egyre csak azt hajtja.*

Akácfa

Nemes Nagy Ágnes

Akácfa, akácfa,
sárga lombot hullató.
Kezemre, kezemre,
mintha hullna sárga hó.

Mintha hullna sárga hó,
csak hogy el nem olvadó,
járdaszélen nagy kupacban
színaranyként csillogó.

Hogyha belegázolok,
hogy zizeg és hogy ropog!
Mit csinálsz te? – kérdik.
Járok, járok sárga hóban,
színaranyban,
térdig.

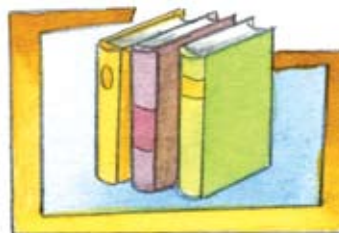
A hónap könyve

A két Lotti

regényrészlet, Erich Kästner

Tó-Bühl, Bühl-tavi, Ulrike kisasszony, Luise, Luisénak, Luiserl, Huber, Max Emmanuel utca, Prinz Eugen utca, Lotte, Trude, Trudénak, Imperial Szálló, Strobl udvari tanácsos, Franz bácsi, Palffy operaházi karmester, Pepike, Erich Kästner

Tulajdonképpen ismeritek ti Tó-Bühlt? Tó-Bühlt, a hegyi falut? A Bühl-tavi Tó-Bühlt? Nem? Tényleg? Különös – akárkit megkérdez az ember, senki sem ismeri Tó-Bühlt! (...)

Nos, ha Bühl-tavi Tó-Bühlt nem ismeritek, akkor természetesen nem ismerhetitek a gyermeküdülőt sem, a Bühl-tavi Tó-Bühl ismert gyermeküdülőjét. Kár. De ez sem baj. A gyermeküdülők úgy hasonlítanak egymásra, mint a kétkilós kenyerek vagy a kökörösinek, aki egyet ismer, valamennyit ismeri. Aki pedig elsétál mellettük, azt hihetné, hogy óriási méhkasok. Csak úgy zúgnak a nevetéstől, kiabálástól, pusmogástól és kuncogástól. Az ilyen gyermeküdülők a gyermekboldogság és a jókedv méhkasai. (...)

A házból most gongütés hallatszik. Utána még egy, s végül egy harmadik. A gyerekek és a nevelőnők kikapaszzkodnak a partra. – A gong mindenkinek szól! – kiáltja Ulrike kisasszony. – Még Luisénak is!

Pontosan tizenkét órakor: ebéd. Utána meg kíváncsian kell lesni a délutánt. Miért? Délutánra újakat várnak. Hús kisleányt Dél-Németországból. (...)

Végül felbukkan ingóságaival a huszadik kisleány is. Komoly kinézésű jószág. A vezető készségesen érte nyúl, de a kicsi megrázza a fejét, hogy csak úgy röpköd a két copfja. „Köszönöm nem!”

– s azzal határozottan és nyugodtan lemászik a lépcsőn. Lent aztán zavart mosollyal néz körül. Hirtelen meghökken, s tágra nyitja a szemét. Rábámul Luiséra. Most Luise is kimeresztí a szemét. Riadtan fürkészi a jövevény arcát. A többi gyermek és Ulrike kisasszony döbbsen nézeget egyikről a másikra. A kocsivezető hátratulja a sapkáját, megvakarja a fejét, a száját meg tátva felejtí. Vajon miért? Luise és az új kislány a megszólalásig hasonlítanak egymásra. Egyikük ugyan hosszú fürtöket visel, másikuk pedig szigorúan befont copfokat – de ez aztán igazán az egyetlen különbség köztük!

(...)

Az ikrek azonban nem a fűben ültek valahol, hanem az erdészlak kertjében, s nem is fogták egymás kezét – erre a legcsekélyebb idejük sincs –, hanem jegyzetfüzetkék vannak előttük, ceruza kezükben, e pillanatban ezt diktálja Lotte a szorgalmasan körmölő Luisernek. Legjobban a húsleves szereti anyu, vékony metélttésztával. A marhahúst Huber hentestől veszed. Negyed kiló levesthúst, szép kövéret. Luise felkapja a fejét. Huber hentes, Max Emmanuel utca, Prinz Eugen utca sarok – darálja.

Lotte elégedetten bólint. – A szakácskönyv a konyhaszekrényben van a legalsó polcon egészen balra. És könyvbe bele van téve minden recept, amit tudok. Luise jegyez: „Szakácskönyv... konyhaszekrény... alsó polc... egész balra...” Aztán felkönyökölve mondja: – A főzéstől pokolian félek! De, ha az első napokban elrontom, talán mondhatom, hogy a szünidő alatt elfelejtettem, nem? Lotte tétován bólint.

– Különben meg is írhatod nekem, ha valami nem sikerül. Minden nap elmegyek a postahivatalba és megkérdezem, hogy jött – e valami. Én is – mondja Luise, – csak minél gyakrabban írjál. És egyél jó sokat az Imperialban! Apu mindig irtózatosan örül, ha ízlik nekem az ebéd. Rémes, hogy épp a töltött palacsinta a kedvenced! – dohog Lotti. – De hát hiába. Csak éppen jobban szerettem volna egy kis borjúszeletet vagy egy jó erős gulyást. Ha mindjárt az első nap megeszel három palacsintát, esetleg négyet vagy ötöt, utána mondhatod, hogy egész életedre eléged volt belőle. – javasolta Luise. – Az jó – feleli a testvére, noha az öt palacsinta pusztá gon-

dolatára is forog a gyomra. De most ezzel sem törődik. Aztán mindketten a füzeteikre hajoltak és kölcsönösen kihallgatták egymást az osztálytársnők nevéből, az osztálybeli ülésrendből, a tanító néni szokásaiból és az iskolába vezető útból. – Neked könnyebb dolgod van az iskolába menéssel – mondja Luise. – egyszerűen szólsz Trudénak, hogy jöjjön érted az első napon. Ezt úgy is meg szokta tenni néha. Na és akkor egész kedélyesen elkocogsz mellette, és megjegyzed az utcasarkokat meg az egész mindenséget.

(...)

Luise főz. Maga elé kötötte anyu egyik kötényét, s a gáztűzhelyről, melynek lángjain fazekak állnak, az asztalig, melyen nyitva hever a szakácskönyv ide-oda pörög, mint egy pörgettyű. Emelgeti a fedőket. Mikor a forró víz kifut, összerázkódik. Mennyi só kell a tészta vízbe? „Fél evőkanálnyi.” Mennyi törött bors a húsrá? „Egy csipetnyi.” De az ég szerelmére mennyi az: egy csipetnyi? Aztán: „Szerecsendiót reszelni.” Hol bujkál a szerecsendió? És hol a reszelő? A kislány a fiókban kotorász, székre mászik, minden tartályba belenéz, rámered a faliorára, leugrik a székről, megragad egy villát, fölemel egy fedőt, megégeti az ujját, nyávog egyet, beleszurkálja a villát a marhahúsba – nem, még nem elég puha!

A villával a kezében földbe gyökerezik a lába. Mit akar éppen keresni? Ahá! A szerecsendiót meg a reszelőt. Ohó, és mi pihen itt békésen a szakácskönyv mellett? A leveszöldség! Uramfia! Azt még meg kell tisztítani és beletenni a húslevesbe! El tehát a villával, s ide a kést. Vajon kész-e már a hús? És hol a szerecsenreszelő meg a ... azaz a szerecsendió meg a reszelő? A leveszöldséget előbb meg kell mosni a vízvezetéknel. És le is kell kapargatni. Au, természetesen nem szabad közbe az ujjba belevágni. És ha a hús megpuhult, ki kell venni a fazekból. És hogy utóbb leszűrjük a csonttól, ehhez a leveszűrő kell. És félóra múlva jön anyu. És húsz perccel előbb forró vízbe kell dobni a metéltet és milyen ez a konyha! És a szerecsendió! És a leveszűrő! És a reszelő! És a... és a... és a ...

Luise leroskad a konyhaszékre. Jaj, Lotti! Nem könnyű a te testvérednek lenni! Ó, Imperial Szálló... ó, Strobl udvari tanácsos, ó Pipike... Franz bácsi... És apu... apu... apu...

(...) A bécsi Imperial Szálló éttermében, sötétben és konyhában egyaránt jóindulatú izgalom uralkodik. A törzsvendégek és alkalmazottak kedvence, Palffy operaházi karmester lánya ismét közöttük van! Lotte, bocsánat, Luise, szokása szerint a törzsszéken ül, két magas párnán, és halálmegvető bátorsággal eszi a töltött palacsintát.

A törzsvendégek egymás után járulnak az asztalához, megsimítják a kislány fürtjeit, gyöngéden vállon veregetik, megkérdezik, hogy tetszett neki az üdülő, úgy vélik, hogy Bécsben a papánál azért biztosan mégis a legjobb, mindenféle ajándékokat raknak az asztalra, cukorkát, csokoládét, pralinét, színes ceruzát, igen, valaki még egy régimódi varródobozt is kivesz a zsebéből, s zavartan mondja, hogy még a boldogult nagymamájáé volt – aztán odaköszönnek a karmesternek, és visszavándorolnak asztalaikhoz. Ma végre ismét ízleni fog az ebéd a magányos bácsiknak!

Persze legjobban magának a karmester úrnak ízlik. Ő, aki mindig oly sokat hangoztatta, hogy az „igazi művésztermészetnek” magányra van szüksége, és aki lezajlott házasságát mindig polgári botlásnak minősítette, ma szívében igen-igen „művészietlenül” meleg és családias. És mikor a lánya félénken mosolyogva megfogja a kezét, mintha aggódnék, hogy apja netán megszökhet, akkor gombócot érez a torkában, jöllehet éppen marhahúst eszik!

Jaj, és már megint erre sündörög a Franz nevű pincér egy új adag palacsintával!

Lotte megrázza fürtjeit.

– Nem bírok többet, Franz bácsi!

– De Luiserl! – szól szemrehányóan a pincér. – Még csak az ötödik! Miután Franz bácsi enyhe bánattal s az ötödik palacsintával visszavitorlázott a konyhába, Lotte összeszedi a bátorságát, s így szól: – Tudod mit, apu, holnaptól fogva mindig azt eszem, amit *te!* – Ohó! – kiáltja a karmester úr. – És ha füstölt húst eszem? Azt ki nem állhatod. Még rosszul is leszel tőle! – Ha füstölt húst eszel – mondja a kislány megtörten –, akkor majd újra palacsintát kérek. (Hiába, nem olyan egészen egyszerű dolog az ember saját testvérének lenni!) És most?

És most megjelenik doktor Strobl udvari tanácsos Pepikével. Pepike a kutyája.

– Nézd csak, Pepike – mondja az udvari tanácsos úr mosolyogva –, ki van itt megint! Menj oda, és üdvözlöd Luiserlt!

Pepike megcsóválja farkát, és buzgón üget Palffyék asztalához, hogy Luiserlt, régi barátnőjét üdvözlje.

Igen ám, fityiszt, sőt kutyafityiszt! Amint az asztalhoz ér Pepike, megszaglássza a kislányt, és üdvözlés nélkül, sürgősen visszavonul az udvari tanácsos úrhoz.

– Micsoda hülye állat – jegyzi meg amaz haragosan. – Nem ismeri meg a legjobb barátnőjét! Mert néhány hétig vidéken volt. Az emberek meg csak beszélnek nagyképűen az állatok csalhatatlan ösztönéről! Lotti azonban ezt gondolja magában: „Szerencse, hogy az udvari tanácsosok nem olyan okosak, mint a kutyák!”

3. oldal

Mesék szeptemberre

A búzaszem Fésűs Éva

vigasz vigasztalódik vigasztalódott megvigasztalódott	szerencse szerencsétlenség szerencsétlenséggel szerencsétlenségekkel	vándorol vándorolni vándorolnotok vándorolhattatok
--	---	---

Volt egyszer egy gazdag ember. Egész életében megvolt mindene. Három fiát szépen felnevelte. Hanem azért a kincsesláda kulcsával mégsem lehetett a betegséget kizárni a házból. Az bizony őt is utolérte. Nagy bajában, öregségében csak a legkisebbik fia ápolta. A másik kettő ezalatt élte világát; szép feleséget, jó cimborákat szereztek.

Mégis, mielőtt meghalt volna a gazdag ember, úgy rendelkezett, hogy sok– sok aranyát a legidősebb fia kapja. Szép, tornyos házát, száz hordó borát a középsőnek ajándékozta, a legkisebbnek pedig nem hagyott egyebet egyetlen búzaszemnél.

Alighogy eltemették, a két nagyobbik fiú hamarosan megvigasztalódott a kincseken. Kinevették az öccsüket:

– No, te ugyan elmehetsz az örökségeddel! Hiába kedveskedtél, hízelegtél az apánknak, mégis minket szeretett jobban!

Azzal el is kergették a háztól.

Futott szegény fiú, amíg csak látott, és estére egy rozoga csöszkunyhóban húzta meg magát. Fájó szívvel gondolt az apjára. Sehogyan sem tudta megérteni, miért bánt vele ilyen mostohán. Mihez kezdjen ezzel a búzaszemmel?

Keserőségében el is hajította, s elhatározta, hogy másnap világgá megy.

Hát, amint reggel felébred, észreveszi ám, hogy a búzaszem kikelt az éjjel, és szemlátomást nő a szára. Úgy nőtt, ahogy nézte. Mire a nap delelőre ért, gyönyörű, dús kalász ringott a szélben.

– Ennek fele se tréfa! – gondolta a fiú, és lekasztotta válláról a vándortarisznyát. A kalászból a tenyerébe pergette a magokat, és mind egy szemig újra elvetette.

Másnap virradóra azok is kikeltek, szárba szöktek, délre gazdag kalászkokat hoztak. A fiú akkorát füttyentett örömeiben, hogy a rigó is elcsodálkozott a fán.

Most már annyi búzája volt, hogy vetett is, maradt is. A maradékot két kő között megőrölte, és kicsi cipót süített belőle. Éppen bele akart harapni, amikor arra jött egy vándor, de olyan fáradtan, hogy már alig vánszorgott.

– Ennek nagyobb szüksége van a kenyérre, mint nekem – gondolta a fiú, és jószívvel odaadta a cipót az öregnek.

Igaz, ő maga éhes maradt, de a csodálatos búzaszemek másnap még több termést hoztak, és kétszer akkora cipót süthetett magának. Ez így ment napról napra. Egyre több dolga lett a fiúnak, de szomorúsága elmúlt, arca jókedvtől piroslott. Minek is szaporítsam a szót? Hamarosan jómódú ember lett belőle. Mindig annyit vetett és any-

nyit aratott, hogy minden rászorulónak adhatott a kenyereből. Meg is szerették hetedhét országban.

Eszkendők múltak el, míg egyszer, egy zimankós estén toprongyos ember kopogtatott be az ajtaján.

– Könyörülj meg rajtam egy falat kenyérrel, mert éhen halok! – kérlelte panaszosan.

A fiú mindjárt az asztalához ültette.

Alig ettek, egy másik didergő vándor is bezörgetett éjjeli szállásért. Azt is megvendégelte, és megkérdezte tőlük:

– Ugyan milyen nagy szerencsétlenség ért benneteket, hogy így kell a világban vándorolnotok?

Felsőhajtott az első:

– Volt nekem sok aranyam, de mind elköltöttem. Szép feleségemnek cicomára kellett. Elfogyott az arany – elhagyott mindenki!

A másik lehorgasztotta a fejét, és nagy búsan mondta:

– Volt szép házam, száz hordó tüzes borom. A sok bort megittuk, a tornyos ház oldalát kirúgtuk a cimborákkal a nagy mulatozásban.

– Én pedig csak egy búzaszemmel kezdtem – mondta csendesen a házigazda.

Elkerekedett erre a szeme a két idegennek. Felugráltak az asztaltól:

– Hiszen akkor te vagy a mi öcsénk! Hát nem mentél világgá bánatodban?

– Nem bizony – mondta boldogan a legkisebbik fiú. – És most már mindent értek. Te, édes bátyám, csak holt aranyakat kaptál; te, másik bátyám, elmálló köveket és az elfolyó borban hamis melegséget. De nekem egyetlen búzaszemben örökül hagyta az apám a megújuló életet, a munka örömét, a másokon való segítség boldogságát. Most már tudom, hogy az apám nagyon szeretett engem.

3. oldal

„Jól van, apjuk!”

Andersen

zsúptető zsúpfödél zsúpfödélét	fordulhat fordulhatott hazafordulhatott	hajthatta meghajtotta továbbhajtotta
--------------------------------------	---	--

Láttál-e afféle zsúptetős, meszelt falú, igazi öreg parasztházat? Zsúpfödélét felveri a fű, a kéményen meg gólya fészkel. Kidőlt-bedőlt a fala, alacsonyok az ablakai, s csak egyet lehet közülük kinyitni. Még egy láncos házörző is van ott; mindent és mindenkit megugat. No, hát szakasztott ilyen parasztház állt egy falu végén, öreg házaspár lakott benne, egy paraszt meg a felesége. Kevésen eltengődtek, s még fölös jószáguk is volt: a lovuk, amely ott legelészett naphosszat az országút szélén. Ezért elhatározták, hogy eladják vagy elcserélik hasznosabb jószágért. De mi legyen az? Az asszony biztatta az urát:

– Azt te tudod a legjobban, apjuk! Éppen ma van heti vásár a városban, eredj, add el a lovunkat pénzért vagy más jószágért! Te mindig okosan cselekszel.

Megkötötte szépen az ura a nyakravalóját, még a kalapjáról is leveregette a port, aztán elkocogott a lován. Szembetalálkozott egy másik paraszttal, aki tehenet hajtott az országúton, olyan takarosat, amilyen csak lehet egy tehén.

„Ez biztosan jó tejelő” – gondolta a paraszt, s megszólította a tehenes embert.

– Állj meg egy szóra, koma! Megegyezhetnénk! A lovam többet ér, mint a tehened, de nekem a tehén több hasznot hajtana. Cserélsz-e velem?

– Cserélek én! – mondta az, s nyomban megkötötték az egyezséget.

A mi emberünk most már hazafordulhatott volna, hiszen ami-

ért útnak indult, azt elvégezte. De ő már eltervezte magában, hogy a vásárba megy. Ballagott hát tovább, hajtotta a tehenet, az is ballagott. Nemsokára utolértek egy embert, aki egy birkát vezetett az úton. Szép birka volt, sűrű gyapjas, jól kihízott. Emberünk így gondolkodott magában:

„Ez volna még csak jó nekünk. Ellelélészhetne az árokparton, télen meg bejöhetne közénk a jó melegbe. Jobb lenne, ha tehén helyett birkát tartanánk. Talán megalkuszunk.”

A birkás ember persze nem is kívánhatott jobb cserét, így hát megkötötték gyorsan a vásárt. A paraszt továbbhajtotta birkáját az országúton. A keresztútnál szembejött vele egy ember, jókora ludat vitt a hóna alatt. Megszólította:

– Ez aztán a kövér lúd! Milyen finom a tolla! Elúszkálhatna nálunk a tócsában. Legalább nem kellene kidobni az anyjuknak a kenyér haját. Hányszor mondta: „Ha egy libánk lehetne!” Hát most megkaphatja, ha odaadod a birkámért!

Hogyne adta volna! A mi emberünk elbúcsúzott a birkájától, s nagy vígan tovább bandukolt a lúddal. Éhes is volt, fáradt is volt, s igen megkívánt egy korty pálinkát, egy falás kenyeret. Útjába esett egy kocsmá, hát gondolta, betér egy kicsit. Éppen be akart menni, amikor kinyílt a kocsmajtó, s a csaposlegény lépett ki rajta, teli zsákkal a vállán.

– Mit viszel a zsákban? – kérdezte a paraszt.

– Rothadt almát. Jó lesz a disznóknak – felelte a csaposlegény.

– Kár azoknak! – mondta a paraszt. – De szeretném, ha az anyjuk láthatná ezt a tengersok almát! A mi öreg fánkon egyetlen egy szem termett az ősszel.

– Odaadom én, de mit adsz érte? – kérdezte a csaposlegény.

– A ludamat!

Odaadta a libáját, megkapta a rothadt almát, s bement a kocsmába. A zsák almát nekitámasztotta a kemencének. Tele volt a kocsmá: lókupecek, marhahajcsárok poharazgattak odabenn, két ángliusz is volt köztük. Olyan gazdagok valamennyien, hogy majd kirepedt a zsebük a sok aranypéztől. Közben sülni kezdett az alma a zsákban

– Siss! Siss!

– Mi sustorog a kemence mellett?

A mi emberünk elbeszélte nekik, milyen jó vásárt kötött: egy tehenet kapott a lováért, azért meg egy birkát. Elmondott mindent rendre, egészen a rothadt almáig.

– No, megállj csak, ad neked az anyjuk, ha hazamégy! – mondták az ángliusok.

– Ad hát, csókot ad! Azt mondja majd: „Jól van, apjuk!” – felelte a paraszt.

– Fogadjunk egy hordó aranyba! Száz aranyat teszünk egy ellen, hogy szorulsz ma az asszonytól – mondta a két ánglius.

– Nem kell egy hordó, egy véka is elég. De én csak egy zsák almát tehetek föl, no meg magamat és az anyjukomat, ha beéritek vele – mondta szerényen a paraszt.

– Üsse kő! – mondták az ángliusok. S a markába csaptak, megkötötték a fogadást. Befogták a kocsmáros szekerét, felültek az ángliusok, felült a mi emberünk is, földobták a rothadt almát, s elhajtottak a paraszt házához.

– Adjon isten, anyjuk!

– Fogadj isten, apjuk!

– Elcseréltem a lovunkat.

– Hiszen érted te a dolgot! – dicsérte meg az asszony, s megölelte az emberét.

– Egy tehenet adtak érte.

– Istennek hála, lesz tej a háznál! Aludttej kerül az asztalunkra, sajt meg friss vaj! De jó cserét csináltál! – örült meg az asszony.

– Az ám, csak hogy a tehenet odaadtam egy birkáért!

– Okosan tetted, neked mindig helyén van az eszed! Nemcsak juhtejük lesz meg juhsajtunk, de gypjúharisnyánk is! A tehén nem ad gypjút. Jól van, apjuk!

– Hanem a birkát elcseréltem ám egy lúdért!

– Te mindenre gondolsz! Márton-napkor hát libapecsenye kerül az asztalunkra! Kikötjük a libát a tócsa mellé, s még hízik is Márton-napig!

– Úgy ám, de a libát meg odaadtam egy zsák rothadt almáért!

– Jól van, apjuk! Igen jól van! Mert tudod-e, mi történt velem?

Amikor elindultál a városba, azt gondoltam, valami igen jót készítek, mire hazajössz: hagymás rántottát. Tojás még csak volt a háznál, de hagyma egy szem se. Gondoltam, átmegegyek a szomszéd-
ba, mert nekik termett hagymájuk. Tudod, mit mondott az a zsugori szomszédasszony?

– Nem termett a kertünkben semmi, még egy rothadt almát se adhatok!

– No, én most adhatok neki akár egy teli zsákkal. Jól van, apjuk, igen jól van! – azzal megcsókolta az urát nagy örömeiben.

– Ez aztán igen! – kiáltott fel a két ánglius. – Elkótyavetyélte mindenét, de a jókedve megmaradt. Ez csakugyan aranyat ér!

S egy teli véka aranyat adtak a parasztnak.

Látjátok, milyen hasznos, ha az asszony minden tettéért dicséri az urát, s elismeri, hogy neki van a legtöbb esze. Szép történet ez! Én gyermekkoromban hallottam, hogy amit apjuk tesz, az mindig jól van.

5. oldal

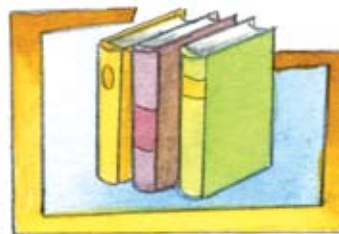
Egy véka tudomány

regényrészlet: Családom és egyéb állatfajták

Gerald Durrell

Leslie, Larry, Rebellis, Gerald, Gerry, Gerryt, George, Korfu, Korfuba, Durrell

Nem sokkal azután, hogy letelepedtünk az eperpiros villában, mama úgy vélte, hogy el fogok vadulni. Ennél fogva szükségem volna valamiféle neveltetésre. De hol részesülhetnék ilyesmiben egy távoli görög szigeten? Mint mindig, valahányszor

valami vitás kérdés merült fel, az egész család lelkesen nekiveselkedett a megoldásnak. Minden családtagnak megvolt az elképzelése,

hogy mi volna számomra a legjobb, és mindenki olyan tűzzel érvelt, hogy a jövőmről folytatott vita rendszerint ordítózássá fajult.

– Ráér még tanulni – vélte Leslie –, hiszen olvasni már tud, nem igaz? Én megtaníthatom löni, és ha vennénk egy csónakot, megtaníthatnám vitorlázni.

– De drágám, ennek igazán nem sok hasznát venné később – érvelt mama, majd kissé bizonytalanul hozzátette –, hacsak nem szegődik a kereskedelmi flottához vagy valami ilyesmihez.

– Szerintem döntően fontos, hogy táncolni tudjon – mondta Margó –, nehogy később kuka mamlasz legyen belőle.

– Igen, drágám, de az ilyesmire később is ráér. A matematika vagy a francia nyelv alapjait kellene elsajátítania... és a helyesírása is rettetes!

– Irodalom! – jelentette ki Larry meggyőződéssel. – Erre van szüksége. Szilárdan megalapozott irodalmi ismeretekre.

A többi azután jön magától. Én mindig mondom neki, hogy olvasson jó dolgokat.

– De nem gondolod, hogy Rebellis kissé nehéz még neki? – kérdezte mama kételkedve.

– Kitűnő, tiszta humor – válaszolt Larry könnyedén. – Fontos, hogy a nemi kérdéseket már most helyes szemszögből lássa.

– Ez a mániád, a nemi kérdések – vágott közbe Margó fölényesen. – Akármiről van szó, te mindig belekevered.

– Egészséges élet kell neki szabad levegőn. Ha megtanulna löni és vitorlázni... – kezdte Leslie.

– Jaj, ne prédikálj már, mint egy püspök. . . legközelebb hideg fürdőket fogsz neki rendelni.

– Veled az a baj, hogy mindjárt kezded azt a marha felvágást, azt hiszed, mindent jobban tudsz, és meg se hallgatod másnak a véleményét.

– Aki olyan szűk látókörű, mint te, az nem kívánhatja, hogy meghallgassam.

– Ugyan, ugyan, minek veszekedtek – szólt rájuk mama.

– Larry olyan marhán értelmetlen.

– Na, tessék – méltatlankodott Larry –, én vagyok a család legértelmesebb tagja!

– Igen, drágám, de veszekedéssel nem lehet a kérdést megoldani. Keresnünk kell valakit, aki tanítja Gerryt, és felébreszti az érdeklődését.

– Úgy látszik, egyetlen dolog érdekli – mondta Larry keserűen –, és pedig az, hogyan lehet mindent betölteni az állatvilággal. Nem hiszem, hogy az effajta érdeklődést tanácsos táplálni. . . Már így is életveszélyes. . . Ma reggel rá akartam gyűjtani, hát egy ménkű nagy dongó repül ki a gyufaskatulyából.

– Az enyémben szöcske volt – szólalt meg Leslie zordul.

– Igen, én is azt hiszem, hogy az ilyesmit meg kellene tiltani – mondta Margó –, én pont a fészülködőasztalomon találtam egy nyüzsgő dögökkel teli, undorító üveget.

– Nem akar rosszat szegény kölyök – békített mama –, annyira érdeklík ezek a dolgok.

– Én eltekintenék a dongók támadásaitól, ha ez vezetne valamire – hangsúlyozta Larry –, de ez átmeneti időszak, tizennégy éves korára kinövi.

– Már kétéves kora óta ebben az átmeneti időszakban van – vélte mama –, és még semmi jelét sem mutatja, hogy ki akarná nőni.

– Hát, ha ragaszkodsz hozzá, hogy teletömd a fejét fölösleges tudással, gondolom, George alkalmas volna arra, hogy tanítsa – mondta Larry.

– Nagyszerű – örvendezett mama. – Átmennél hozzá? Azt hiszem, minél hamarabb kezdik, annál jobb.

Ott ültem a nyitott ablaknál az alkonyfényben, átkarolva Roger lonbocos nyakát, és érdeklődéssel vegyes felháborodással hallgattam a család vitáját sorsom felől. Mikor végre megegyeztek, szórakozottan eltűnődtem, ki lehet az a George, és miért olyan fontos tanulnom. De a szürkülő alkony teli volt virágillattal, az olajfaligetek sötétek, titokzatosak és megejtőek voltak. Elfeledkeztem a tanulás fenyegető réméről, és elindultam Rogerral szentjánosbogárra vadászni a földön kúszó szederindákon.

Kiderült, hogy George régi barátja Larrynek, s azért jött Korfuba, hogy írjon. Ebben nem volt semmi szokatlan, mert akkoriban Larry valamennyi ismerőse író, költő vagy festő volt. Tulajdon-

képpen éppen George lelkén száradt, hogy Korfura költöztünk, mert ő zengett leveleiben olyan dicshimnuszokat a szigetről, hogy Larry úgy érezte, nem tud másutt élni. Most George-nak bűnhődnie kellett meggondolatlanságáért. Átjött hozzánk a villába, hogy megbeszélje mamával oktatásomat, így megismerkedtünk. Gyanakodva méregettük egymást. George igen magas és roppant sovány ember volt, és furcsa, esetlen bájjal mozgott, akár a kölyökkutya. Szikár, sovány arcát részben eltakarta finoman hegyesedő, barna szakálla és vastag teknőckeretes szemüvege. Bánatos, mély hangja volt, és gunyoros, száraz humora. Ha elsütött egy tréfát, rókaszzerű vigyorral kuncogott a szakállába, akár nevetett a hallgatóság, akár nem. George komolyan fogott hozzá tanításomhoz.

8. oldal

Kalandozás a magyar történelemben

Magyarország mozgalmas történelmére azt is szokták mondani, hogy a szabadságharcok története. 150 évig a török, majd 200 esztendeig a német uralkodott az ország felett. A 100 évet úgy is nevezzük, hogy az egy évszázad. Így fogalmazva egy és fél, vagyis másfél évszázadon keresztül török, két évszázadon keresztül német uralom alatt éltünk. Mindig akadtak azonban az országban a haza sorsáért aggódó hazafiak. Ők képviselték a világ előtt a szabadság után vágyakozó emberek akaratát, és ha módjukban állt, akár vagyonuk feláldozásával is szolgálták honfitársaik érdekeit. Mindig voltak közöttük kiváló hadvezérek is, akik a végsőkig becsülettel küzdöttek.

Mindnyájuk emlékét kegyelettel őrizzük. A negyedik osztály első félévében a 300 évvel, három évszázaddal ezelőtti időkben kalandozunk. A Rákóczi-szabadságharc idején játszódó történetekben

megismerkedhetünk a kurucok és labancok harcaival, valamint egy bátor, vitéz fejedelemmel, II. Rákóczi Ferencel, és édesanyjával, Zrínyi Ilonával.

Zrínyi Ilona (Jókai Mór nyomán)

Zrínyi, Frangepán, Rákóczi, Thököly, Caprara, Aspremont, jezsuita, jezsuiták

Zrínyi Ilona anyja, Frangepán Anna és atyja, Zrínyi Péter a hazáért és annak szabadságáért rajongó két lánglélek volt. Ilonáról ezért azt lehet mondani, hogy oroszlántejen növekedett föl.

Első férje I. Rákóczi Ferenc volt, aki második gyermekük (a híres II. Rákóczi Ferenc) születése után néhány hónappal meghalt.

Ilonára ottmaradt két nagy kötelesség: gyermekeinek nevelése, és a Rákóczi- birtokok rendbehozása. Magában is elég nagy feladat mind a kettő, s ráadásul jutott neki még egy terhes nyűg: egy házsártos anyós.

Vallásos asszony volt, de türelmes a más vallásúak iránt. Az anyósa viszont minden csapást, mely családjukat és az egész országot érte, a más vallásúaknak tulajdonított. Ilona magas lélekkel tudta túrni a zsémbes anyós rigolyáit, s éveken át ott virrasztott a betegágya mellett.

Szerencsésen találkozott össze a magyar szabadságharc csillagával, Thököly Imrével, aki második férje lett. Mind a ketten lelküknek kiegészítő felét lelték meg egymásban. Magára maradt, amikor Thököly Imrét a törökök rabságba vetették.

A legnagyobb megpróbáltatás ekkor várt Ilonára. Munkácsi várá-

ba vonult vissza a folyvást előbbre nyomuló császári seregek elől, de tél derekán, mikor a várarkok be voltak fagyva, a császári vezér megtámadta Munkács várát. Caprara két hétig lövette Munkács várát tüzes golyókkal és 120 fontos bombákkal éjjel-nappal szakadatlanul. Zrínyi Ilona maga ott járt a bástyákon, lelkesítve jelenlétével a harcosokat. Amint egy bomba lecsapott a várba, azt rögtön lefűlletette készen tartott vizes ökörbőrökkel; így az elfojtott tűz nem robbanhatta ezt széjjel. Mivel a bombázás nem használt semmit, Caprara csatornákat ásott a vár sáncai ellen, s azokon keresztül akarta lecsapoltatni a sáncok vizét. De Ilona észrevette a praktikát, s bűváraival betömte a rést. Erre Caprara még nagyobb ágyúkat hozatott, s még nagyobb bombákkal döngette a vár falait. Hétszáznál több bombát hajigáltatott be Zrínyi Ilona tiszteletére. Egy ilyen bomba a gyermekszoba boltozatát törte keresztül, s oda esett le Júlia, Zrínyi Ilona első leánya asztala mellé. Amíg a tüzet szóró szörnyeteget a hű csatlósok vizes bőrrel gyorsan letakarták, az alatt Ilona két gyermekét, Júliát és Ferencet ölébe kapva, mentette ki őket a halálveszélyből. Nem lehet mondani, melyik volt benne a nagyobb, a hősnő-e, vagy az anya?

Negyvenhat napi sikertelen ostrom után felhagyott Caprara a lövöldözéssel. Nagy haraggal elment a vár alól.

Ez ostrom alatt Ilona eladatta Lengyelországban az ékszereit, hogy a hadviselés költségeit előteremtse. Két esztendeig védte Zrínyi Ilona Munkács várát olyan hősi kitartással, mely férfiakat szégyenít meg.

Végül a vár – árulás folytán – mégis a labancok kezére került, Ilonát pedig erőszakkal felvitték Bécsbe. Minden kincseitől megfosztották, de ami legdrágább kincse volt, azt is elvették tőle: a két gyermekét. Gyermekai ettől fogva német nevelést kaptak. Julianna hamarosan férjhez ment Aspremont grófhhoz, Ferenc fiát pedig a jezsuiták szerzetesnek nevelték.

9. oldal

II. Rákóczi Ferenc fejedelem

A török hódoltság után az osztrák császár vette át az ország feletti uralkodást. Magyarországot be akarta olvasztani az osztrák birodalomba. Elnyomó uralma ellen a nép folyamatosan tiltakozott. Végül is a felkelők kérésére Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona fia a kuruc felkelés élére állt. Abban az időben a franciák is rossz viszonyba kerültek az osztrákokkal, ezért a közös ellenség ellenében szívesen vállalkoztak a kuruc mozgalom támogatására. Rákóczi számos hadjáratot vezetett, több csatában győzedelmeskedett. Sikerült az egész országot felszabadítani. Erdély fejedelmévé, Magyarország vezérlő fejedelmévé választották. Sajnos azonban a franciák cserbenhagyták a magyarokat, amikor kibékültek az osztrákokkal. Azonnal megfeledkeztek a magyaroknak tett ígéretükről, hogy küzdelmükben támogatják őket. Így elbukott a magára maradt magyarság harca, amelyet azért vívott, hogy független országban élhessen. II. Rákóczi Ferenc száműzetésben, a törökországi Rodostóban halt meg.

Mondák a kuruc korból

Zrínyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc

A hősl elkü anya és hős fia

Gaál Mózes

Buda várát 1686-ban foglalták vissza a töröktől. Abban a várát ostromló seregben igen számos magyar vitéz volt, akadtak messze nyugati országokból összesereglett harcosok, de mert a császári sereg zászlói alatt küzdöttek mindannyian, a bécsi urak magukénak tekintették a győzelmet. S ilyenformán gondolkoztak:

– Te gyámoltalan Magyarország, íme, kivertem a törököt, visszazereztem a fővárost neked: most már légy engedelmes szolgám! Ne emlegeds mindig azt, hogy te szabad, független ország vagy; lásd, a bécsi hatalmas urak tudnak parancsolni, neked nem lesz egyéb dolgod, mint engedelmeskedni. Magyarországot szépen beleolvasztjuk Ausztriába, aztán lassankint meguntjátok a magyar nyelvet. Elfelejtitek, hogy milyen veszekedő, verekedő természetű őseitek voltak. Akkor te, jámbor ország, szörnyen boldog leszel.

Csak hogy a magyar nemzet nem született arra, hogy szabadság nélkül éljen, hogy őseit megtagadja. Oroszlán volt a nemzet, és járomba fogni nem lehetett.

A bécsi nagy urak zsarnokságát elszenvedni nem tudta, a dicsőséges múltat elfeledni nem akarta: mikor már csordultig volt a szenvedés pohara, előállott egy *Thököly Imre* nevű lelkes magyar főnemes, kardot rántott, ezren meg ezren gyűltek zászlója alá és harcoltak a nemzet szabadságáért, függetlenségéért.

Ennek a Thököly Imrének volt a felesége Zrínyi Ilona. Azoknak a Zrínyieknek a családjából származott, kik századokon át félelmei voltak a törököknek.

Apját, a híres-nevezetes Zrínyi Pétert, aki kardot akart fogni a bécsi kormány zsarnoksága ellen, a bécsi urak törvénye ellenére, idegen földön halálra ítélték, mint lázadót, testvéröccsét pedig elfogták és húsz évig börtönben sínylődött szegény, míg elméje megháborodott. No hát, aki ilyen családból származott, annak nem volt szabad hétköznapi, gyenge nőnek lennie.

Zrínyi Ilona hős férjét buzdította a harcra, sőt ő maga is három évig védte erős Munkács várát a császári sereg ellenében. Nem látott még ilyen csodát a világ.

A császári generális tajtékozott mérgében, a bécsi urak szégyenkeztek, mert ím, egy gyöngye asszony büszke kővárának kapuját sem kérő, sem fenyegető szóra, sem ágyúk bömbölésére meg nem adja. Thököly Imre felesége nem kér és nem fogad el kegyelmet Béctől.

De jaj, győz a túlerő. Thököly szerencsésének leáldozik a napja, a török rabláncot tesz kezére-lábára, és Törökországba hurcolják...

Csak Munkács vára áll még. Csak a hősl elkü Zrínyi Ilona dacol

még a magyar szabadság ellenségeivel.

De áruló akad, a sziklavár német kézre jut, Zrínyi Ilonának két gyermekével: Juliannával és Ferenczel Bécsbe kell mennie. Bécs úgy lehet, sírja lesz a magyar fölkelő vezér feleségének; Bécsben őt meg fogják alázni, de szívét meg nem törik, alázatos könyörgést szívéből ki nem csikarnak.

Milyen mérhetetlen nagy csapás sújtotta az erős lelkű nőt! Férje Törökországban bujdosó rab, ő maga Bécs egy sötét, komor kolostorában rab; anyai kebeléről elszakították előbb fiát, a tizesztendős Rákóczi Ferencet, majd forrón szeretett leánykáját. Ferencet elvitték Csehországba, beadták egy kolostor iskolájába, s megparancsolták a tudós jezsuita atyáknak, hogy neveljék ott németnek, utáltassák meg vele hazáját, nemzetét, mert veszedelmes családból származott, s ha magyar marad a szíve vérének egy cseppje is: fölkelő vezér támad majdan belőle, mint aminő mostohaapja, Thököly Imre volt, s mint amilyen anyja, Zrínyi Ilona...

Zrínyi Ilona búcsúszavai ezek voltak:

– Ferkóm, lelkem, ha tőlem elszakítanak is, veled marad az árvák Istene. Ne feledd el soha, hogy téged Rákóczi Ferencnek hívnak, hogy a te hazád Magyarország, s hogy neked a te szegény, édes hazád a nyomorúságban még százszor inkább kell szeretned.

Elfelejtette-e Rákóczi Ferenc anyja szavait?

Nem felejtette el! Az volt neki a mindennapi imádsága, az volt neki az éltető napsugara. A jámbor atyák nem sejtették, hogy mi lappang a magyar ifjú szívében. Csak akkor döböntek meg, midőn egyszer az ifjú Magyarország térképén Munkácsot meglátva zokogott.

– Miért sírsz, fiam? – kérdezte az egyik atya.

Rákóczi Ferenc így felelt:

– Lehetetlen oly hamar feledni.

11. oldal

Rákóczi hazatér

Thaly Kálmán nyomán

Bercsényi, Bercsényinek, Bereg vármegye, Ung vármegye, Pro patria et libertate, Thaly

A messze idegenben, a prágai jezsuitáknál nevelkedett Rákóczi, amikor tizennyolc esztendőskorában hazatért. Először sárospataki várában szállt meg. Már Sárospatakon tapasztalta, hogy a magyar népet kegyetlenül sanyargatja az idegen zsoldos katona, de még ennél is többet látott, amikor Szerencsre, majd Munkácsra ment.

Mit látott, mit tapasztalt Rákóczi?

A zsoldos büntetlenül verhette, kínozhatta a magyar jobbágyot. Ha az panaszt tett, halállal lakolt. De hiába fordult a paraszt, a jobbágy a vármegyéhez is, mert azokat a megyei urakat, akik a nép pártját fogták, az idegenek elnevezték rebelleseknek, lázadóknak, és őket is törvény elé állították. Ott pedig olyan igazság volt, hogy egy német katona vallomása többet számított, mint az összes magyar tanú egybehangzó állítása.

Rákóczi igazságérzetét felháborították a törvénytelen ségek, a megtorlatlan rablások és kegyetlenkedések. Amikor pedig a magyar nép sok gondját, baját, szenvedését napról napra látta, egyre azon töprengett, milyen módon szolgálthatna igazságot ennek a saját hazájában kegyetlenül üldözött népnek, az ő népének.

De kivel oszthatná meg az érzéseit? A magyar urak elhúzódtak tőle, nem bíztak benne, mert idegenben nevelkedett, viselete is olyan volt, mint a bécsi uraké.

Végre egy vadászaton Rákóczi találkozott Bercsényi Miklóssal, a felső-magyarországi megyék fő hadbiztosával. Bercsényinek éppen az volt a hivatala, hogy a polgári lakosság és a katonaság vitás ügyeit rendezze. Sokszor szolgáltatott igazságot az üldözötteknek, még

többször érezte, tapasztalta, hogy gyenge ott az igazság, ahol fegyveres áll szemben a fegyvertelennel. Éppen ilyen szövetséges, ilyen barát kellett Rákóczinak: mintha a sors állította volna őket egymás mellé, mindig összetartottak, a közös célokért együtt harcoltak, és még a bujdosásban is közös volt a sorsuk.

Együtt készítették elő a szabadságharcot: XIV. Lajos francia királlyal kerestek szövetséget.

De a bécsi udvarnak mindig ügyes kémei, besúgóí voltak, Rákóczit is feljelentették, és a császár a bécsújhelyi börtönbe záratta. Abba a börtönbe, amelyből anyai nagyapját, Zrínyi Pétert a vérpadra hurcolták.

Hiába követelte Rákóczi, hogy ügyét magyar bíróság elé utalják, őt is hasonló végzet fenyegette, mint a többi magyar lázadót, mert bécsi bíróság készült ítélezni felette.

Álruhában, kalandos úton Rákóczi elszökött a bécsújhelyi börtönből, és Lengyelországba menekült. Barátja, Bercsényi Miklós már ott várt rá, mert az elfogatás elől sikerült egerutat vennie.

1703 tavaszán Rákóczi éppen egy vadászatról tért haza, amikor jelentették neki, hogy két magyar parasztember járja a várost, minden házba bekopogtatnak, és Rákóczi Ferencet keresik.

Amikor végre megtalálták, sírva borultak a lábához. Szakadozott beszéddel, sírva mondták el panaszukat, de elmondták azt is: csak Rákócziban bíznak, egyedül ő válthatja meg a szenvedő magyar népet.

Végre megnyugodtak a követek, akkor egy baltát kértek, azzal kettéhasították kézbeli botjukat. Ezekben a botokban hozták el Rákóczi jobbágyainak siralmas leveleit. Mennyi szomorúság, keserűség és mennyi remény volt ezekben a levelekben! A jobbágyok megírták, hogy az egész magyar nép olyan, mint a pásztor nélkül való nyáj, ide-oda kóborog, de ha a falvakban gyűlést tartanak, mindig Rákócziról tárgyalnak, mindenki tőle vár segítséget. Az idő pedig megérett, mert a szenvedéseket tovább tűrni nem lehet. Megérett azért is, mert a császárnak más háborúságai támadtak, Magyarországról sok katonáját kivonta; most jött el az alkalom a támadásra.

A követek szava, a levelek tartalma megindította Rákóczit, de ő

mindig megfontoltan, okosan cselekedett, most sem akart semmit elhamarkodni. A követeket kedvező válasszal küldte vissza Magyarországra, de melléjük adta hűséges lovászát is, hogy híreket hozzon hazulról, kémlelje ki a németek állásait, a csapatok létszámát.

Amikor a lovász visszatért, és jelentette, hogy a helyzet kedvező, Rákóczi felkelésének tervét mindenütt lelkesedéssel fogadják, akkor már nem lehetett késlekedni. Rákóczi nyílt parancsot és zászlókat küldött haza, aztán maga is útra kelt, hogy élére álljon a nép szabadságharcának.

Amikor az ország határára érkezett, bizony kicsiny sereggel találkozott, csak ötszáz puskás és ugyanannyi botokkal, baltákkal felfegyverkezett ember várta. De hamar híre futott érkezésének, és nemsokára Bereg és Ung vármegye népe csak úgy tódult a zászlaja alá. 1704-ben már az egész ország Rákóczi zászlaja alatt állott, s ez büszkén hirdette a jelszót: „Cum Deo pro patria et libertate” – Istennel a hazáért és a szabadságért.

12. oldal

Tanulságos történet szeptemberre

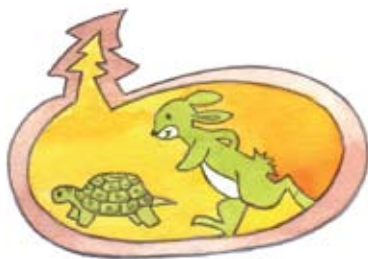
A szamár és az árnyéka

Ezópusz

Az utazó bérelt egy szamarat, hogy a közeli városba utazzon. A bérleti díjban megegyezett a szamár tulajdonosával.

– Csak egy hátránya van – magyarázta a szamár tulajdonosa. Az én szamaram nem megy túl messze, hacsak nem verek rendszeresen egy bottal. Maga üljön a hátára, én pedig majd maga mögött sétálok egy bottal, míg elérjük a várost.

Nagyon forró nap volt, de a két férfi egész jó tempóban haladt. Az

utazó a szamáron ült, a tulajdonos pedig mögötte sétált egy bottal, amivel a szamarat ösztökélte. Délben, amikor a legmelegebb volt, megálltak pihenni.

– Leülök a szamár árnyékába – mondta az utazó lekászálódva az állatról.

– Azt csak gondolja – csattant fel a szamár tulajdonosa. Ott én fogok pihenni. Ez az egyetlen árnyékos hely több kilométeres körzetben.

– Én béreltem a szamarat, ezért nekem kell az árnyékában ülnöm – vitázott az utazó.

– Szó sem lehet róla – kiáltotta a tulajdonos. – Csak a szamarat bérelte ki, az árnyékát nem. Az az enyém.

A tulajdonos annyira mérges lett, hogy meglökte az utazót. Az utazó pedig visszalökött. A tulajdonos megütötte az utazót. Az pedig visszaütött. A következő pillanatban a két férfi szemtől szemben állt egymással, és dühödten verekedett.

Miközben a két férfi egymással csatázott a szamár árnyéka miatt, az megunta ezt, és elporoszkált a domb felé. Hamarosan már távol járt a verekedéstől, és magával vitte az árnyékát is.

14. oldal

